

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33, E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністру юстиції України

Герману ГАЛУЩЕНКУ

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Згідно зі статтею 101 Конституції України та Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

У межах виконання зазначених вище функцій та під час розгляду звернення , який відбуває покарання в державній установі , було виявлено не лише порушення права заявника на належну медичну допомогу, а й системну проблему відсутності належного нормативно-правового врегулювання питань щодо порядку визначення місця відбування покарання для осіб, які мають опіоїдну залежність та потребують замісної підтримувальної терапії (далі – ЗПТ), а відтак і відсутність належної взаємодії міжрегіональних та центральної комісії з питань визначення засудженим до позбавлення волі виду установи виконання покарань, місця відбування покарання особам, засудженим до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі, з державною установою «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» (далі – ЦОЗ ДКВС України) та її філіями.

Перш за все зазначу, що питання стосовно визначення місця відбування покарання особам, які мають опіоїдну залежність та потребують ЗПТ, тривалий час перебуває в полі зору парламентського контролю.

Зокрема, у 2023 році у межах опрацювання звернень засудженої К., яка отримувала ЗПТ та у зв'язку із вступом вироку в законну силу мала побоювання стосовно направлення її для відбування покарання до виправного закладу, в якому відсутній кабінет ЗПТ, від ЦОЗ ДКВС України було отримано

інформацію (лист від _____ № _____), що наказом ЦОЗ ДКВС України від 22.10.2021 № 308-ОД «Щодо удосконалення організаційної діяльності ЦОЗ ДКВС України, пов'язаної з забезпеченням безперервності проведення замісної підтримувальної терапії» затверджено Порядок дій медичних працівників закладів охорони здоров'я ЦОЗ ДКВС України при визначенні засудженим, з числа тих, що отримують лікування з використанням препаратів замісної підтримувальної терапії під час їх перебування в установах Державної кримінально-виконавчої служби України, виду установи виконання покарань, направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, арешту, обмеження волі та їх переведення для відбування покарання (далі – Порядок). Відповідно до Порядку, філії ЦОЗ ДКВС України та медичні працівники закладів охорони здоров'я ЦОЗ ДКВС України забезпечують супровід процедури розподілу осіб, які отримували лікування з використанням препаратів замісної підтримувальної терапії в закладах охорони здоров'я ЦОЗ ДКВС України, до установи виконання покарань з урахуванням забезпечення доступу до відповідного лікування. Процедура супроводу розподілу до установи виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України, в якій є доступ до такого лікування, відбувається відповідно до Переліку, визначеного додатком 1 до наказу ЦОЗ ДКВС України від 09.08.2021 № 224-ОД «Щодо удосконалення організаційної діяльності, пов'язаної з проведенням замісної підтримувальної терапії» (із змінами), а також з урахуванням рівня безпеки та умов тримання.

Водночас з приводу визначення місця відбування покарання засуджених К. Департамент з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції України листом від _____ (вих. № _____)

) повідомив, що Порядок визначення засудженим виду установи виконання покарань, направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі та їх переведення затверджено наказом Міністерства юстиції України 27.02.2017 № 680/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28 лютого 2017 р. за № 265/30133, а також зазначив: «...згідно з Положенням про Державну установу «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» (далі – ЦОЗ ДКВС України), затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 12.08.2020 № 2724/5, забезпечення медичною допомогою засуджених та осіб, узятих під варту, здійснюється ЦОЗ ДКВС України. Порядок направлення засуджених до лікарняних закладів Державної кримінально-виконавчої служби України визначений спільним наказом Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі». Питання щодо направлення осіб, які мають діагноз: «Психічні та поведінкові розлади в наслідок вживання опіоїдів» та мають медичні показники для лікування в програмі замісної підтримувальної терапії приймається за рішенням комісійного лікарського огляду».

Водночас питання доступу до програми ЗПТ для засуджених та ув'язнених осіб з розладами психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин за моїм поданням від 06.11.2024 № 15143.2/24/39.3 вже опрацьовувалось Міністерством юстиції України. Зокрема, за результатами розгляду подання Уповноваженого Міністерство юстиції України листом від 02.12.2024 № _____ повідомило, що з метою забезпечення рівного доступу до комплексного лікування осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів з числа осіб, узятих під варту, та засуджених, які перебувають в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України, наказом ЦОЗ ДКВС України від 05 липня 2022 року № 33-ОД впроваджено стандартні операційні процеси з профілактики, діагностики, лікування, догляду та підтримки засуджених та осіб, узятих під варту, з вірусом імунодефіциту людини, туберкульозом, вірусним гепатитом С та наркозалежністю, розроблені відповідно до національних уніфікованих клінічних протоколів.

Однак, в межах опрацювання звернення від _____ отримано інформацію про порушення його права на належну медичну допомогу у зв'язку із перериванням ЗПТ.

Зокрема, філія державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» (далі – Філія) листом від _____ (вих. № _____) повідомила, що _____ знаходиться під медичним наглядом в медичній частині № _____ Філії з _____. По прибуттю до державної установи _____ оглянутий черговим медичним персоналом. За даними первинного огляду виказував скарги на загальну слабкість, безсоння. Наголосив, що знаходиться на обліку у лікаря-інфекціоніста та перебував на програмі ЗПТ з _____ до взяття під варту. Продовжував прийом ЗПТ при знаходженні в державній установі

Крім того, Філією зазначено, що «враховуючи наявну медичну документацію, анамнез життя, висновки лікаря психіатра-нарколога, перебування під дією програми ЗПТ, потребує продовження лікування з отриманням ЗПТ, але доступ до програми лікування з використанням препаратів ЗПТ в медичній частині № _____ відсутній у зв'язку з відсутністю ліцензії на провадження господарської діяльності з використанням препаратів ЗПТ».

Отже, заявник з моменту переведення до державної установи _____ позбавлений належної медичної допомоги.

З цього приводу зазначу, що стаття 49 Конституції України визначає, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена.

Водночас у статті 63 Конституції України встановлено, що засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Частина перша статті 107 КВК України гарантує засудженим, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, право в порядку, встановленому цим Кодексом і нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України отримувати медичну допомогу і лікування.

Відтак право на медичну допомогу засуджених до покарання у виді позбавлення волі не може бути обмежене.

Наголошую, що ненадання належної медичної допомоги під час тримання під вартою може становити порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та фактично є катуванням.

Зауважую, що Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) неодноразово у своїх рішеннях вказував на порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) через неналежне надання медичної допомоги засудженим та ув'язненим особам.

Зокрема у рішенні «Солопова проти України» (Заява № 17278/18) ЄСПЛ вкотре повторив, що «належність» медичної допомоги залишається найбільш важким елементом для визначення. У цьому контексті зрозуміло, що органи влади повинні забезпечити оперативність і точність постановки діагнозу та лікування, а у випадку, коли це викликано медичним станом, - регулярність і систематичність нагляду та наявність плану терапевтичних заходів з метою ефективного лікування захворювань ув'язненої особи або запобігання їхньому ускладненню. ЄСПЛ у наведеному вище рішенні підкреслив, що медична допомога, яка надається в установах виконання покарань, має бути належною та відповідати тому рівню допомоги, яку державні органи зобов'язалися надавати для всього населення.

Окрім того, у справах, які стосуються ненадання засудженим доступу до ЗПТ ЄСПЛ констатує порушення статті 3 Конвенції. ЄСПЛ розглядав кілька справ, присвячених конкретним питанням зловживання наркотиками та медичного лікування наркоманії у в'язницях. Наприклад, у справі «МакГлінчі та інші проти Сполученого Королівства» (заява № 50390/99) стосувалася належності медичної допомоги, наданої тюремною адміністрацією героїнозалежній особі, яка страждала від симптомів абстиненції. ЄСПЛ встановив, що втрата значної маси тіла та зневоднення були достатніми ознаками для національних органів, щоб вжити заходів для лікування симптомів героїнової абстиненції. Однак, оскільки тюремна адміністрація не виконала свій обов'язок щодо надання необхідної медичної допомоги, ЄСПЛ визнав порушення статті 3 Конвенції.

Аналогічно, у справі «Веннер проти Німеччини» (заява № 62303/13), що стосувалася скарги довготривалої героїнозалежної особи на відмову у проведенні замісної терапії в тюрмі, ЄСПЛ постановив, що мало місце порушення статті 3. Це було обґрунтовано тим, що влада, незважаючи на свій

обов'язок належним чином оцінити стан здоров'я заявника та відповідне лікування, не провела аналіз за участю незалежних і спеціалізованих медичних експертів для визначення того, яка терапія є доцільною.

Відтак питання щодо переривання ЗПТ може стати приводом для його звернення до ЄСПЛ та ухвалення ним чергового рішення щодо невиконання Україною вимог Конвенції.

При цьому окреслена ситуація з порушенням права заявника на належну медичну допомогу у зв'язку з наявною опіоїдною залежністю та необхідністю отримання ЗПТ, має декілька аспектів.

Зокрема, за інформацією ЦОЗ ДКВС України¹ ЗПТ впроваджено у 21-му закладі охорони здоров'я ЦОЗ ДКВС України. При цьому станом на 01.01.2025 Міністерству юстиції підпорядковувалось 86 установ виконання покарань та слідчих ізоляторів.²

Зазначу, що протягом 2024 року в пенітенціарних установах України перебувало 3639 осіб, яким встановлено діагноз розладу психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин. Станом на вересень 2024 року в пенітенціарних установах проходили лікування ЗПТ лише 284 особи.³

Відтак питання доступу до ЗПТ в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах потребує невідкладного вирішення.

Іншим аспектом ситуації заявника є відсутність унормованого порядку визначення місця відбування покарання для осіб з опіоїдною залежністю, які потребують ЗПТ, а також неврахування наявності чи відсутності доступу до такої терапії в установах, які їм визначаються для відбування покарання.

Між тим, відповідно до підпункту 2-7 пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228, одним із основних завдань Міністерства юстиції України є контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту.

Відповідно до пункту 4 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228, Міністерство юстиції України відповідно до покладених на нього завдань, серед іншого, розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів; узагальнює практику застосування законодавства та надає методичні рекомендації з питань, що належать до його компетенції; забезпечує координацію діяльності юридичних служб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади з питань правової роботи, перевіряє стан такої роботи, подає пропозиції щодо її покращення, усунення виявлених порушень і недоліків та притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених

¹ <https://coz.kvs.gov.ua/?p=16424>

² <https://coz.kvs.gov.ua/?p=16424>

³ <https://coz.kvs.gov.ua/?p=16424>

порушеннях; аналізує результати діяльності та вживає заходів для підвищення ефективності функціонування територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства; проводить відповідно до законодавства перевірки діяльності територіальних органів Мін'юсту, зокрема з питань виконання кримінальних покарань, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління Мін'юсту, зокрема утворених для виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби; визначає вид установи виконання покарань, у якій відбуватимуть покарання засуджені до позбавлення волі, здійснює розподіл, переводить їх та осіб, узятих під варту, з однієї установи до іншої; організовує здійснення санітарно-епідеміологічного нагляду, медичного контролю за станом здоров'я засуджених та осіб, узятих під варту, надання їм медичної допомоги, забезпечує належний санітарно-епідемічний стан в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах і на їх території.

Ураховуючи наведене, керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

В И М А Г А Ю:

1. Розглянути подання та ініціювати проведення перевірки правомірності направлення засудженого як особи, що потребує отримання ЗПТ, для відбування покарання до установи виконання покарань, в якій медична частина ЦОЗ ДКВС України не має ліцензії на провадження господарської діяльності з використанням препаратів ЗПТ, що призвело до порушення права на належну медичну допомогу.

2. Провести перевірки додержання прав засуджених та ув'язнених осіб з опіоїдною залежністю на отримання ЗПТ (за наявності підстав), а у разі встановлення порушень – вжити заходів для забезпечення їх доступу до відповідного лікування.

3. Невідкладно вжити заходів, спрямованих на:

- належне врегулювання порядку визначення установ виконання покарань для осіб з опіоїдною залежністю та обов'язкового врахування наявності (чи відсутності) доступу до ЗПТ в конкретній установі при розподілі таких осіб;

- забезпечення координації дій між міжрегіональними та центральною комісіями з питань визначення засудженим до позбавлення волі виду установи виконання покарань, місця відбування покарання особам, засудженим до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі, з державною установою «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» (далі – ЦОЗ ДКВС України) та її філіями при визначенні місць відбування покарання для осіб, які потребують ЗПТ.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи прошу повідомити мене у встановлений Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» строк та щомісяця інформувати про заходи, що вживаються на його виконання.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Рубанова Катерина,
Бардаш Олена,

